

Білоцерківський національний аграрний університет
Екологічний факультет
Кафедра загальної екології та екотрофології

	<p>СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Ландшафтознавство антропогенізованих територій»</p> <p>Галузь знань – 10 Природничі науки Спеціальність – 101 Екологія Освітня програма – «Екологія»</p>
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Компонент освітньої програми:	основний
Кількість кредитів ECTS /загальна кількість годин	4 кредитів, 120 год.
Семестр	3
Форма контролю	залік
Мова викладання	українська
Профайл викладача	<p>Дубовий Володимир Іванович Посада: в.о. завідувача кафедри загальної екології та екотрофології Вчене звання: професор Науковий ступінь: доктор сільськогосподарських наук Робоче місце: навчальний корпус №9 (вул. Героїв Чорнобиля 3а), 319 ауд. E-mail: vidubovy@gmail.com Зв'язок з викладачем: +380 96 647 88 55</p>
Опис дисципліни	<p>Внаслідок тривалого, недостатньо узгодженого з екологічними нормами, інтенсивного природокористування структурно-функціональна організація і ресурсний потенціал багатьох природних ландшафтів зазнали значних змін. Ця проблема актуальна і для України, особливо в індустріальних та/або урбанізованих регіонах, районах, територія яких зазнає надмірного антропогенного навантаження, перетворення та забруднення. За родючістю земель, запасами корисних копалин, іншими природними умовами Україна посідає вагомe місце серед держав світу. Це зумовило формування потужного економічного комплексу різних видів виробництва, а також неекономічних форм природокористування. Залежно від особливостей видів використання природних ресурсів відбуваються специфічні антропогенні зміни таких територій, їх рослинного покриву, ґрунтів, екосистем. Тут сформувалися так звані антропогенізовані території, ландшафти, яких є велике різноманіття типів (аграрні, промислові, урбаністичні та ін.), ступенів трансформації, наслідків порушень тощо. Відповідно, вони потребують певної класифікації, адекватних видів оптимізації використання тамтешніх ресурсів, узгодженого удосконалення методів природокористування і заходів хорони НПС, перегляду цільового використання земель й відповідної зміни структури ландшафтів, відновлення чи ренатуралізації</p>

	<p>певних екосистем тощо.</p> <p>Теоретичною базою вивчення антропогенної трансформації територій ті їхніх екосистем/геосистем є концепції антропогенних модифікацій природних ландшафтів (А.Г. Ісаченко), антропогенної трансформації ландшафтів (Л.І. Куракова, А.Н. Шищенко, Л.Л. Малишева), а також теорія антропогенного ландшафтознавства (Ф.М. Мільков, В.І. Федотов, Г.І. Денисик), ландшафтної екології (М.Д. Гродзинський, В.М. Гуцуляк), урбаністичної географії (П.Г. Шищенко, В.А. Кучерявий, А.Е. Чайка, О.Ю. Дмитрук). Врахування специфіки порушення природного потенціалу кожної територіальної одиниці у практиці господарювання дає змогу досягти збалансованості використання природних ресурсів, істотно покращити структурні параметри економіки та її основні макро- і мікроекономічні показники. Україна, як і інші держави здійснює цю діяльність на засадах міжнародної співпраці відповідно до Стратегії ЄС щодо створення збалансованого простору Європи (Потсдам, 1999; Ганновер, 2000), Процесу ЄЕК ООН «Довкілля для Європи» та інших програм, а також дотримуючись «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року».</p> <p>Отже, навчальна дисципліна «Ландшафтознавство антропогенізованих територій» є актуальною галуззю теоретичних знань і практичного досвіду. Вона сприятиме вивченню просторових і часових закономірностей формування, існування та характеристики природних ресурсів на антропогенно змінених територіях держави з метою створення умов для збалансованого їх використання та досягнення сталого (соціально-економічно-екологічного) розвитку. <i>Об'єктом</i> вивчення дисципліни є ландшафти та їхні природні ресурси, їх просторова організація. <i>Предметом</i> є класифікація територій за критеріями їх антропогенних змін, характеристика наявних ресурсів та оптимізація їх використання узгоджено з нормами охорони НПС, збалансованого розвитку.</p>
<p>Передумови для вивчення дисципліни</p>	<p>Навчальна дисципліна «Ландшафтознавство антропогенізованих територій» базується на знаннях дисциплін: «Загальна екологія», «Техноекологія», «Урбоекологія», «Агроекологія», «Гідроекологія», «Ландшафтна екологія», «Оцінка впливу на довкілля», «Системний аналіз якості навколишнього середовища», «Антропогенний вплив на природні екосистеми», «Стратегія сталого розвитку», «Збалансоване природокористування», «Інтегроване управління природокористуванням».</p>
<p>Мета вивчення дисципліни</p>	<p>Мета дисципліни – здобувачі мають набути знань та умінь щодо ідентифікації типу і визначення ступеня антропогенної трансформації територій, а також практичних навичок щодо обґрунтування напрямів еколого-економічної оптимізації використання наявного ресурсного потенціалу за принципами збалансованого розвитку певної території.</p>
<p>Формат дисципліни</p>	<p>Для денної форми навчання дисципліна викладається в очному форматі, із застосуванням мультимедійних засобів. За необхідності (індивідуальні графіки, дистанційна форма) можуть бути використані платформи Moodle, ZOOM. Формат проведення дисципліни є змішаним: поєднання як традиційних форм навчання з елементами дистанційного навчання, так і інтерактивних навчальних технологій.</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>ПРН01. Глибоко розуміти концептуальні принципи та методологію природничих наук, формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати</p>

для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання з метою розв'язання значущих наукових та науково-прикладних проблем екології.

РН01.1. Розуміти концептуальні принципи та методологію ландшафтознавства, формулювати і перевіряти її гіпотези.

РН01.2. Володіти знаннями про системну цілісність НПС та взаємозв'язок між природними умовами і природними ресурсами.

РН01.3. Уміти використовувати для обґрунтування висновків належні теоретичні і експериментальні докази щодо антропогенної трансформації територій, нормування антропогенного впливу на них, обґрунтування принципів і напрямів збереження та збалансованого використання природних ресурсів.

ПРН02. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з екології, охорони довкілля та оптимізації природокористування з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН02.1. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з екології, охорони НПС та оптимізації природокористування на антропогенізованих територіях з використанням сучасних інструментів.

РН02.2. Критично аналізувати результати власних та інших досліджень у контексті усього комплексу сучасних знань щодо виявлення характеру порушення діяльністю людини структури, функціонування і динаміки ландшафтів, нормування антропогенного впливу на них, збереження та збалансованого використання природних ресурсів.

ПРН06. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку оброблення й аналізу інформації з проблем екології та дотичних питань, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

РН06.1. Застосовувати сучасні інструменти та технології пошуку оброблення й аналізу інформації з проблем ландшафтної екології та дотичних питань.

РН06.2. Вміти оцінювати, характеризувати і класифікувати, основні види антропогенних порушень природних ландшафтів з урахуванням соціально-економічних і регіональних особливостей їх просторової та часової організації.

ПРН07. Мати сучасні концептуальні знання та високий методологічний рівень у сфері екології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень.

РН07.1. Мати сучасні концептуальні знання та високий методологічний рівень у сфері антропогенного ландшафтознавства, ландшафтної екології,

	<p>збереження природних ресурсів і збалансованого природокористування.</p> <p>РН07.2. Вміти системно оцінювати і прогнозувати динаміку ресурсного потенціалу в умовах різних видів діяльності людини та ступенів антропогенного навантаження на територію.</p>
<p>Структура курсу</p>	<p><i>Змістовий модуль I. «Ландшафтознавство антропогенізованих територій: теоретичні основи, класифікація, системний аналіз структурно-функціональної організації»</i></p> <p>Тема 1. Теоретичні основи ландшафтознавства. Тема 2. Методологічні основи геоєкології. Тема 3. Класифікація антропогенних ландшафтів. Тема 4. Ландшафт водозбору як основа збалансованого природокористування і збереження природних ресурсів.</p> <p><i>Змістовий модуль II. «Дослідження антропогенізованих територій, нормування антропогенного впливу, принципи і напрями збереження та оптимального використання»</i></p> <p>Тема 5. Естетичні якості ландшафтів у контексті використання та збереження гуманістичного ресурсного потенціалу регіону. Тема 6. Культурний ландшафт як ресурс для розвитку регульованого туризму: основні засади і типологія. Тема 7. Оцінка і прогноз загроз техногенного забруднення ландшафтів та їх зонування за рівнем трансформації.</p>
<p>Методи навчання</p>	<p>Для засвоєння дисципліни використовуються як словесні (лекція, пояснення, обговорення, розповідь), так і практичні методи навчання. Під час проведення лекцій застосовуються: демонстрація та ілюстрації різних нормативних, програмних і проектних документів, наукових робіт, карт, схем на дошці, таблиць, фотографій, тощо; дискусійне обговорення проблемних питань, пояснення принципів їх використання у наукових дослідженнях і на практиці. Для кращого розуміння складних питань, концентрації уваги викладач висуває певну тезу і подає систему її обґрунтування. Практичні заняття проводяться для закріплення теоретичних знань, одержаних на лекціях, і набуття навичків і умінь використання їх на практиці, у ситуаціях, наближених до майбутньої професійної діяльності.</p>
<p>Політика</p>	<p>Політика щодо академічної доброчесності: очікується, що письмові роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента (списування, відсутність посилань на використані джерела, фабрикація, фальсифікація, обман) є підставою для її незарахування викладачем.</p> <p>Політика щодо відвідування занять: очікується, що студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Відпрацювання пропущених занять згідно графіку консультацій викладача. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн режимі.</p> <p>Політика щодо дедлайнів і перескладання: студенти мають</p>

	<p>дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт.</p> <p>Політика щодо виконання завдань: позитивно оцінюється відповідальність, дисциплінованість, старанність, креативність.</p> <p>Політика оцінювання: засоби та критерії оцінювання прописані в робочій програмі дисципліни, розміщеної на платформі Е-навчання Білоцерківського НАУ (Moodle).</p>
<p>Рекомендовані джерела інформації</p>	<p>Нормативно-правова база</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Водний кодекс України. К.: Вид-во Паливола А.В., 2009. 168 с. 2. Закон України «Про природно-заповідний фонд». К., 1992. 32 с. 3. Законодавство України. URL: http://www.rada.kiev.ua; http://www.nau.kiev.ua; http://www.ukrpravo.kiev.com; http://www.liga.kiev.ua 4. Зелена книга України. Тваринний світ / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с. 5. Земельний кодекс України: Коментар. Харків: ТОВ «Одісей», 2002. 600 с. 6. Кодекс України про надра. К.: Видавництво Паливола А.В., 2009. 168 с. 7. Лісовий кодекс України. К.: Вид-во Паливола А.В., 2009. 168 с. 8. Червона книга України. Рослинний світ / за ред.: Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с. 9. Червона книга України. Тваринний світ / за ред.: І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 624 с. 10. Червоний список МСОП. URL: http://www.iucnredlist.org 11. Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825 <p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Руденко В.П. Український природно-ресурсний потенціал: Ч.1. Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1997. 176 с. 2. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. У 3-х частинах: Підручник. К.: ВД «К.-М. Академія» – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. 568 с. 3. Швиденко А.Й., Руденко В.П., Євдокименко В.К. Екологічні основи природокористування: Навч. посібник. К.: ІЗМН, 1999. 200 с. 4. Микула О.Я., Ступень М.Г., Персоляк В.Ю. Кадастр природних ресурсів: Навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 272 с. 5. Швиденко А.Й., Руденко В.П., Гищук Р.М. Лісокористування в Україні: Навч. посібник. Чернівці: Рута, 2002. 48 с. 6. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: Тестові завдання. Чернівці: Рута, 2007. 36 с. 7. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін. К.: КНЕУ, 2000. 364 с. 8. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / За ред. Проф. Є.П. Качана. К.: ВД «Юридична книга», 2001. 552 с. 9. Левківський С.С., Падун М.М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів: підручник. К.: Либідь, 2006. 280 с. 10. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: навч. посіб. Л.: Новий Світ. 2000, 2003. 248 с.

11. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навч. посіб. / За ред. М.Г. Ступеня. Львів: Априорі, 2003. 341 с.
12. Микула О.Я., Ступень М.Г., Персоляк В.Ю. Кадастр природних ресурсів: навч. посіб. Львів: «Новий Світ-2000», 2006. 272 с.
13. Шматько В.Г., Нікітін Ю.В. Екологія і організація природоохоронної діяльності: навч. посіб. К.: КНТ, 2006. 304 с.

Додаткова:

1. Возняк Р.П., Ступень М.Г., Падляк І.М. Земельно-правовий процес: Навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 224 с.
2. Горленко І.А., Руденко Л.Г., Малюк С.Н. Проблеми комплексного розвитку території. К.: Наук. думка, 1994. 296 с.
3. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. К.: Основа, 2009. 424 с.
4. Магазинщиков Т.П. Земельний кадастр: Підручник. Львів: Світ, 1991. 452 с.
5. Охорона та раціональне використання природних ресурсів і рекультивация земель: Навч. посібник / За ред. П.П. Надточія, Т.М. Мисливої. Житомир: Державний агроекологічний університет, 2007. 420 с.
6. Природно-ресурсний аспект розвитку України / [М.М. Коржнев, І.Д. Андріївський, Ю.Р. Шеляг-Сосонко та ін.]. Проект «Програма сприяння сталому розвитку в Україні». ПРООН. К.: Видавничий дім «КМ Academia», 2001. 109 с. (В.В. Лавров – співавтор розділів, присвячених лісовим ресурсам України).
7. Руденко В.П., Вацеба В.Я., Соловей Т.В. Природно-ресурсний потенціал природних регіонів України: Монографія. Чернівці: Рута, 2001. 268 с.
8. Руденко В.П., Трофимчук О.М. Український природно-ресурсний потенціал: Серія оцінкових картосхем. Частина 2: Монографія. К.: УІДНС, 2000. 186 с.
9. Руденко В.П. Український природно-ресурсний потенціал: Серія оцінкових картосхем: Ч.3. Чернівці: Рута, 2005. 248 с.
10. Руденко В.П. Довідник з географії природно-ресурсного потенціалу України. К.: Вища шк., 1993. 182 с.
11. Словник-довідник з агроекології і природокористування / За ред. О.І.Фурдичка. К.: ТОВ «ДІА», 2012. 353 с. (В.В. Лавров – член авторського колективу).

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. www.ukrstat.gov.ua
2. www.kmu.gov.ua
3. www.me.gov.ua
4. www.minfin.gov.ua
5. www.zakon.rada.gov.ua